

УДК 378.56. 37.091

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-42-48

САВЧЕНКО Лариса Олексіївна –
доктор педагогічних наук, професор
Криворізький державний педагогічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4246-3228>
e-mail: larisasavcenko506@gmail.com

САФ'ЯН Карина Юрїївна –
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6977-9847>
e-mail: kariwka573@gmail.com

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА ДИЗАЙН ПОДГОТОВКИ

У статті розкрито проблему формування професійної культури майбутніх фахівців із технологічної та дизайн підготовки. Для ефективною модернізації та удосконалення технологічної освіти необхідний висококваліфікований фахівець – учитель трудового навчання та технологій, що вільно володіє знаннями та має професійно значущі якості, володіє дизайн-мисленням, здатний до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності у сфері дизайну. Проблема дизайнерської підготовки майбутніх фахівців не отримало належного висвітлення й залишається актуальною. Аналіз дизайн-освіти свідчить, про відсутності злагодженої дизайнерської підготовки майбутніх учителів технологій. Було запропоновано систему занять з формування професійної культури студентів за рахунок варіативного курсу «Дизайн аксесуарів», який викладається на спеціальностях 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), 022 Дизайн (Дизайн одягу), (Дизайн предметного середовища). Аналізуючи достовірність отриманих даних було виокремлено два основних критерії професійної культури майбутнього фахівця з технологічної та дизайн освіти. Культурний критерій включає приналежність продукту до української культури та культурну цінність продукту. Відповідність науково – технічним вимогам сьогодення та технічна значущість продукту – показники технічного критерію. Визначено, що професійна підготовка – це процес, у ході якого осмислюють, оптимізують навчання, аналізують освітні результати, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії. Повноцінна спеціальна підготовка майбутніх учителів технологій та дизайну повинна забезпечити формування системи практичних знань, умінь та навичок з текстильного матеріалознавства, технології швейного виробництва, конструювання та моделювання швейних виробів, обладнання швейного виробництва, спеціального малюнку. Уточнено, що професійна культура є багатоаспектною, характеризується ступінь оволодіння специфічним видом професійної діяльності, рівень її професійного становлення, особливості перебігу професійної діяльності, спосіб реалізації у ході професійної діяльності.

Ключові слова: професійна культура, професійна освіта, технологічна та дизайн підготовка, майбутні фахівці, підготовка викладача.

SAVCHENKO Larysa Oleksiivna –
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department
of Pedagogy and Methods of Technological Education
KryvyiRih State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4246-3228>
e-mail: larisasavcenko506@gmail.com

SAFIAN Karyna Yuriivna –
Ph.D. of Pedagogic Sciences, Associate Professor
National university of life and environmental sciences of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6977-9847>
e-mail: kariwka573@gmail.com

THE PROBLEM OF FORMING THE PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS IN TECHNOLOGICAL AND DESIGN TRAINING

The article reveals the problem of forming the professional culture of future specialists in technological and design training. The socio-economic transformations taking place today in society require the preparation of a creative, comprehensively developed personality capable of active adaptation in society, independent decision-making, choosing and continuing professional education, self-education and self-improvement. The problem of design training of future teachers of technology has not received adequate coverage and remains relevant. The analysis of design education in a secondary school shows that due to the lack of coordinated design training of future teachers of learning technologies, there is a problem of high-quality formation of specialists. For the effective modernization and improvement of technological education, a highly qualified specialist is needed - a teacher of labor training and technology, who is fluent in knowledge and has professionally significant qualities, possesses design thinking, is capable of constant professional growth, social and professional mobility in the field of

design. A system of classes for the formation of the professional culture of students was proposed through the variable course "Design of accessories", which is taught in the specialties "Labor training and technologies", "Clothing and environment design". Analyzing the reliability of the obtained data, two main criteria of the professional culture of the future specialist in technological and design education were singled out. The cultural criterion includes the product's belonging to Ukrainian culture and the product's cultural value. Compliance with today's scientific and technical requirements and the technical significance of the product are indicators of the technical criterion. It was determined that professional training is a process during which training is understood, optimized, and educational results are analyzed, which ensure the possibility of successful work in a certain profession. Full-fledged special training of future teachers of technology and design should ensure the formation of a system of practical knowledge, abilities and skills in textile materials science, sewing production technology, construction and modeling of sewing products, sewing production equipment, special pattern. It is specified that professional culture is multifaceted, characterized by the degree of mastery of a specific type of professional activity, the level of its professional formation, the peculiarities of the course of professional activity, the method of implementation in the course of professional activity.

Key words: professional culture, professional education, technological and design training, future professionals, teacher training.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні загально визнаний той факт, що освіта в сучасному світі як культурно-соціальний інститут переживає глибоку кризу, що є віддзеркаленням глобальної цивілізаційної кризи. Освітня система базується на певному розумінні миру і людини, яке визначає цілі і завдання освіти, його зміст, методи, засоби і форми.

Які отримали останнім часом широкого поширення ідеї гуманізації, на жаль, не сприяли в достатній мірі відмові освітньої системи від орієнтації на знання, уміння і навички як генеральну мету. Безумовно, знання, виступаючи основою розвиваючого навчання, необхідні, але вони лише проміжний, а не кінцевий результат освіти.

Культурно-історичний аспект в педагогічних дослідженнях сьогодні має принципове значення, оскільки він припускає ретроспективний і соціокультурний аналіз вивчення проблеми загальнокультурної підготовки майбутнього вчителя. Культурно-історичний підхід в дослідженні проблеми загальнокультурної підготовки педагога є міждисциплінарним і орієнтований, перш за все, на використання даних історії філософії, історії психології, педагогіки, історії науки в цілому. Найважливішими складовими культурно-історичного аналізу виступає вивчення: педагогічних цінностей, технологій, форм і результатів педагогічної творчості як синтезу суб'єктивного і об'єктивного, професійної культури як форми прояву загальної культури особистості.

На даний час технологічна освіта, дизайн підготовкостудентів має бути зорієнтована навивчення нових виробничих процесів, осучаснення виробничих стосунків, до яких включаються інформаційно-комунікаційні та інші засоби виробництва. У зв'язку з цим технологічна освіта та дизайн підготовкостудентів закладів вищої освіти покликана забезпечити ґрунтовне оволодіння знаннями про закономірностіпроектної, техно-технологічної та побутової діяльності, спираючись на знання з основ наук на рівні

загально виробничих закономірностей; всебічнеознайомлення з професією; формування здатності мобілізувати свої потенційні творчі можливості різних видах діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У ряді досліджень загальна культура педагога розглядається як чинник успішності педагогічної діяльності (О.В. Аніщенко, Н.Б. Крилов, Н.П. Лукашевич, Ю.І. Колісник-Гуменюк, А.А. Петров, І.Е. Відт, І.О. Пальшкова, О.С. Пономарьов, А.О. Харченкота ін.), в яких вказуються лише узагальнені характеристики загальнокультурної і професійної підготовки педагога. Як узагальнена методологічна основа при дослідженні проблеми загальнокультурної підготовки фахівців технологічної та дизайн підготовки спирається на наступні підходи в освіті:

1) антропологічний підхід: вчитель не тільки суб'єкт культури, але і її об'єкт, оскільки він не тільки її відтворює, «опредмечує» культуру в нових поколіннях людей, але і сам є її «продуктом»;

2) культурологічний підхід, оволодіння вчителем загальною і професійно-педагогічною культурою, активне засвоєння педагогічних теорій, цінностей, технологій. Опановувавши загальною і професійну культуру майбутній викладач реалізує в своїй практиці культуротворчі функції освіти і педагогіки.

3) Діяльнісний підхід, заснований на діяльності фахівця конкретного профілю в «справжньому» і проєктованому «майбутньому», в умовах сучасного стану суспільства, вивчення закономірностей і особливостей реального процесу «творіння». (М.Б. Євтух, О.В. Лебідь, Л.О. Савченко та ін.) Розглядає освітній процес, як проблему взаємодії викладача і студента як послідовний і логічний перехід від репродуктивного до творчого. Це стимулює вивчення комунікативної культури педагога [4; 6; 10].

В останні десятиліття отримали особливий розвиток дослідження в області гуманістичної педагогіки і психології. Вони об'єднують в собі ідеї різних напрямів, течій, шкіл (екзистенціалізм, педоцентризм, педагогічна

футурологія). Загальним для її представників є визнання унікальності, неповторності особистості. Мета гуманістичної педагогіки полягає в створенні умов для культивування особистості виховання і її самовираження (Дж. Дьюї), для самореалізації як прояву таланту, здібностей і дарувань особистості (А. Маслоу), продуктивного особистісного зростання (К. Роджерс). Найточніше і образно мета гуманістичного виховання викладена А. Маслоу, який бачить її в тому, щоб допомогти людині виявити те, що в ньому вже закладене, не нав'язуючи своїх уявлень про нього [6].

Мета статті. Розкрити проблему формування професійної культури майбутніх фахівців технологічної та дизайн підготовки, розглянути різні аспекти цього особистісного утворення.

Методи дослідження. У роботі використано такі методи дослідження: аналіз, моніторинг, систематизація та узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна культура є складовою особистісної культури, вона передбачає творче оволодіння та розвиток особистісних знань, здійснення професійної праці, володіння певною стратегією у виконанні завдань у професійній діяльності. Вона формується у людей професійно зайнятих певною сферою діяльності та які пройшли спеціальну підготовку до неї. Професійна культура, пов'язана із загальною культурою, але має і свої певні риси.

Зміст загальнокультурної підготовки студентів в закладах вищої педагогічної освіти повинен відображати, перш за все, процес прогресивних змін якостей особистості майбутнього вчителя у бік його саморозвитку і самореалізації як в навчальному процесі, так і в професійній діяльності. Це можливо лише при використанні принципу системності, дотриманні структурної гнучкості в побудові моделі загальнокультурної підготовки і визначенні засобів педагогічної дії на особистість студента в тріаді – навчання, розвиток, виховання.

Відчуті себе частиною світової культури – важливе завдання для студента педагогічного закладу. Тому методики побудови нових програм повинні враховувати дані як по загальній, так і по професійній культурі і базуватися на наступних положеннях:

- наявність певних потреб у студентів відносно знань, умінь, навичок, що визначають загальну культуру майбутнього фахівця;

- здійснення загальнокультурної підготовки на основі певної моделі фахівця, що визначає конкретні цілі, зміст і методи загальнокультурної підготовки;

- розуміння студентами необхідності, важливості, доцільності засвоєння навчальної дисципліни в цілому і її окремих розділів не тільки відносно особистісно значущого сенсу,

але і суспільного, професійно-педагогічного значення;

- включення студентів в процес загальнокультурної самоосвіти і самовиховання;

- навчання на високому рівні труднощі, але в той же час посилене для студентів з погляду складності навчального матеріалу і з погляду наявності часу для виконання навчальних завдань.

Таким чином, основними завданнями загальнокультурної підготовки є: формування загальної культури майбутнього вчителя, виховання високих культурних потреб і інтересів, вдосконалення особистісної, діяльнісної, комунікаційної культури, усвідомлення свого місця в діалозі культур, а також розвиток культурної і професійної самосвідомості.

Принципи загальнокультурної підготовки в педагогічному закладі освіти повинні бути однакові для всіх факультетів. Їх реалізація багато в чому залежить від бажання і уміння студентів прийняти на себе відповідальність за власну підготовку, у тому числі і загальнокультурну. До даних принципів ми відносимо:

1) навчання, освіта і самоосвіта повинно будуватися на особистісній зацікавленості студента, його індивідуальних інтересах, здібностях до засвоєння, трансляції і відтворення культури;

2) бачення студентом перспективи власної підготовки, самоосвіти і самовиховання, де формується здібність до самовідтворення в культурі, направлена на усвідомлення і цілеспрямоване перетворення навчальної діяльності, в процесі якої знання, отримані студентами, стають основою їх майбутньої майстерності;

3) принцип цілісності навчально-виховного процесу зв'язує знання, уміння, навички, прагнення і інтереси студентів в єдине ціле і служить не тільки орієнтиром, але і визначальним якісним критерієм ефективності процесу навчання;

4) домінантою загальнокультурної підготовки студентів педагогічного закладу освіти повинні стати особистісний, діяльнісний і системний підхід, де кожному студентові пропонують право вибору власної думки, пошуковій діяльності, направленої на вироблення художньо-образного, творчого мислення і культурних якостей майбутнього фахівця, з метою засвоєння внутрішнього, інваріантного плану діяльності для передачі його підростаючому поколінню;

5) розвиток культури майбутнього фахівця неможливий без створення нового педагогічного середовища як особливого культурного простору, що припускає співдружність педагогів і студентів як односторонній культурно-освітнього процесу.

Організуючи загальнокультурну підготовку студентів, необхідно виховувати у майбутніх вчителів самостійність мислення, навчити їх не просто вбирати культуру, а в першу чергу самостійно орієнтуватися в ній, відбираючи все необхідне для своєї майбутньої професійної діяльності. Таким чином, функції процесу загальнокультурної підготовки в педагогічному закладі освіти полягають в тому, що вони повинні сприяти: розвитку культури особистості майбутнього педагога (особистісного, діяльнісного, комунікативного), куди входить також: розвиток загальнокультурних інтересів і здатності емоційно сприймати і переживати, включатися в культурну діяльність; засвоєння студентами моделей культурно-етичних операцій або дій по відношенню до художньо-естетичних об'єктів і передачі знань, ціннісних орієнтацій традиційного і актуального, сучасного характеру; активізація творчого відношення до навколишньої дійсності, до себе, до справжньої і майбутньої діяльності.

Під загальною культурою особистості розуміємо культурно-орієнтований творчий світогляд і поведінка, засновані на позитивно-соціальному відношенні до себе і інших, професійно-педагогічній діяльності і дійсності, що припускає в системі його підготовки комплекс – інтеграцію загальнонаукових, загальнокультурних, художньо-естетичних знань, складові духовно-етичної і інтелектуальний зміст особистості. Загальна культура особистості педагога будується на формуванні позитивного відношення до професії, самоусвідомлення себе мислячим суб'єктом культури, рефлексії, засвоєнні інваріантних способів мислення і творчої професійної діяльності.

Професійна культура є атрибутивною властивістю певної групи людей, яке виступає результатом розподілу праці, що викликала деяке відособлення певних видів суспільної діяльності. Розглядаючи професію як певне соціально-культурне явище, слід виділяти її складну структуру, яка включає предмет, засоби і результат професійної діяльності. При цьому високий рівень професійної культури, головним чином, характеризується здібністю до рішення поставлених професійних задач, рівнем розвитку професійного мислення. Таким чином під професійною культурою розуміється певний ступінь оволодіння членами професійної групи прийомами і способами рішення поставлених соціальних задач [4].

На сучасному етапі формування професійної культури не можливо без інформаційно-комунікативних технологій. Нині у світі розпочався новий етап комп'ютеризації різних видів діяльності, розвитком мультимедіа технологій. Саме при поєднанні перфомену, графіки, акустики, анімації, зображення,

відеоролику, тексту в інтерактивному режимі роботи створюють інтегративне інформаційне середовище, у якому користувач знаходить якісно нові можливості.

Одним із прикладів ступеневої платформи підтримки для підвищення якості освіти в майбутніх учителів технологій та дизайну є використання «згасаючої допомоги», або скеффолдинг, що характеризує підтримку студентів викладачем у процесі навчання.

Термін «скеффолдинг» з'явився в роботах Д. Вуда, Дж. Брунера і Р. Росса [6]. Такий вид допомоги передбачає втручання викладача лише у випадку, коли студент зовсім не може впоратися із завданням. Провокуючи (*challenge*) студентів, викладач відпускає їх за межі безпечної зони, де вони стикаються з новими, несподіваними, але цікавими завданнями. Вони працюють у зоні найближчого розвитку. В основу ідеї Л. Виготського [6] про зону найближчого розвитку покладено розбіжність між рівнем актуального розвитку (коли студент може самостійно вирішити навчальну задачу) та рівнем потенційного розвитку (якого студент здатний досягти лише за допомогою викладача або у співпраці з іншими студентами).

Викладач, залучаючи студентів у навчальну діяльність, як правило, і працює із зоною найближчого розвитку, тобто «межею кроку» студентів, надаючи їм допомогу: інформуючи, стимулюючи, даючи образи, звертаючи увагу на недоліки та успіхи. Поки студенти намагаються впоратися зі складними або новими завданнями, допомога з боку викладача або більш обізнаного джерела буде інтенсивною. Чим більше дізнається студент, тим менше допомоги йому надається, а ступінь відповідальності за навчання перекладається з більш обізнаного джерела до студента.

Для застосування в процесі інтерактивного навчання було розроблено також маршрутну карту ігрового заняття, що включає комунікативний ланцюжок завдань та засобів для поетапного проходження процесу освоєння навичок співробітництва. У даному контексті ми розглядали ділову та імітаційну інтерактивну ігри, ігрове проектування та ігри-катастрофи.

Наприклад:

- системного змісту навчального матеріалу, поданого в імітаційній моделі професійної діяльності;
- відтворення структури ділової взаємодії в ігровій навчальній моделі в різних аспектах, ролях та функціях професійної діяльності та з різними діловими партнерами;
- забезпечення переходів від коригування групової діяльності викладачем до саморегуляції групової взаємодії самими учасниками занять;
- широких можливостей застосування засобів та технік інтерактивної інформації при колективному прийнятті рішень, що і

перетворює цю інформацію на компетенції, що формують навички співробітництва.

Було запропоновано систему занять з формування професійної культури студентів за рахунок варіативного курсу «Дизайн аксесуарів»,

який викладається на спеціальностях 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), 022 Дизайн (Дизайн одягу), (Дизайн предметного середовища). Наведемо приклад 1 модулю:

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА	Кількість годин відведених на:				
	Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійну роботу	Консультативну роботу
Змістовий модуль 1.					
Тема 1.1. Концепція моди. Тренди, як із ними працювати. Інформаційне поле дизайнера. Філософія дизайну.	2	4	8	2	
Тема 1.2. Основні поняття: дизайнер, аксесуар. Функції аксесуарів. Класифікація аксесуарів.	2	4	8	2	
Тема 1.3. Колекція. Ознаки колекції. Методи проектування. Алгоритм створення колекції аксесуарів. Культура організації виставки.	2	4	8	2	
Тема 1.4. Концепція колористики. Значення колористики для дизайнера аксесуарів. Механізм сприйняття кольору.	2	4	8	2	
Тема 1.5. Художній образ українського народного одягу в колекція відомих світових модельєрів. Художній образ української народної хати в роботах дизайнерів інтер'єру.	2	8	8	2	
Тема 1.6. Культура презентації « Українська вишиванка».	2	4	8	2	
Всього годин	12	28	48	12	

Тематика роботи: «Художній образ українського народного одягу в колекція відомих світових модельєрів». Завдання: ознайомитись з поняттям «художній образ», «український мотив», «одяг», «колекція»; розглянути види українського народного одягу та історію їх виникнення; дослідити та проаналізувати колекції відомих модельєрів, які використовують в своїх роботах мотив українського народного одягу; створити власну колекцію одягу з використанням мотивів народного одягу.

Тематика роботи: «Художній образ української народної хати в роботах дизайнерів інтер'єру». Завдання: ознайомитись з поняттями «художній образ», «інтер'єр», «дизайн інтер'єру». Розглянути стилі інтер'єру української народної хати та історію її виникнення; визначити та проаналізувати творчість відомих дизайнерів інтер'єру, які використовують в своїх роботах образ української хати; створити ескіз дитячої кімнати використовуючи за основу образ інтер'єру української народної хати

З метою активізації пізнавальної активності студентів засобами інформаційно-комунікативних технологій нами був розроблено творчий проект «Створення власного дизайн бренду». Мета: створення бренду і розробка елементів його дизайну. Проект створення бренду складається з наступних основних етапів: складання, опис цілей і планування проекту; аналіз поточної ситуації на ринку (маркетингові дослідження); складання та коригування

технічного завдання на розробку елементів бренду; просування бренду і моніторинг його ефективності.

Перший етап складання, опис цілей і планування проекту включає в себе наступні пункти: мета бренду; бажані характеристики бренду, його вимірні показники; список виконуваних робіт (для зручності необхідно розділити роботу на дрібні складові); терміни для кожного окремого етапу (крім термінів вказати контрольні точки по проекту); ресурси (наявні в наявності, необхідні, і їх джерела); бюджет; можливі ризики і форс-мажорні обставини.

Другий етап аналіз поточної ситуації на ринку (маркетингові дослідження). Даний етап можна розділити на кілька під етапів: збір і аналіз інформації про бренд; аналіз конкурентів; аналіз цільової аудиторії.

Аналізуючи достовірність отриманих даних було виокремлено два основних критерія професійної культури майбутнього фахівця з технологічної та дизайн освіти. *Культурний критерій* включає приналежність продукту до української культури та культурну цінність продукту. Відповідність науково – технічним вимогам XXI століття та технічна значущість продукту – показники *технічного критерію*. Як і будь-яка технологія, має свою результативність, тобто свої рівні виконання освітнього продукту та критерії їх оцінювання – це високий, достатній, середній та початковий рівні.

Результати контрольної перевірки студентів (у %)

Курс	Культурний критерій			
	Низький	Середній	Достатній	Високий
II.	15	25	30	20
III.	12	32	28	28
IV.	16	44	28	12

Курс	Технічний критерій			
	Низький	Середній	Достатній	Високий
II.	10	25	35	30
III.	12	28	32	28
IV.	18	34	26	22

Зіставивши отримані данні, чітко відстежується, що у студентів сформовано середньо-достатній рівень професійної культури, тобто це дає змогу стверджувати про необхідність впровадження в навчальний процес варіативних курсів, ІТК технологій та необхідність розробки методичних рекомендацій із досліджувального феномену.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Професійна підготовка – це процес, у ході якого осмислюють, оптимізують навчання, аналізують освітні результати, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії. Повноцінна спеціальна підготовка майбутніх учителів технологій та дизайну повинна забезпечити формування системи практичних знань, умінь та навичок з текстильного матеріалознавства, технології швейного виробництва, конструювання та моделювання швейних виробів, обладнання швейного виробництва, спеціального малюнку. Професійна культура є багатоаспектною, характеризується ступінню оволодіння специфічним видом професійної діяльності, рівнем її професійного становлення, особливості перебігу професійної діяльності, та реалізації у ході професійної діяльності.

Подальшу роботу вбачаємо у розробці діагностичних методик сформованості професійної культури майбутніх фахівців технологічної та дизайн підготовки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О. В. Професійна культура. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 724–725.
 2. Балл Г. О. Категорія «культура особистості» в аналізі гуманізації загальної та професійної освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. Київ : 2003. С. 51–61.

3. Веремчук О. В. Особливості формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах. International Scientific Journal URL: <http://www.inter-nauka.com/>

4. Євтух М. Б. Формування професійної культури майбутнього вчителя. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718630/1/%D0%>

5. Колісник-Гуменюк Ю. І. Формування професійної культури майбутніх фахівців народних художніх промислівосвітлогічний дискурс. 2015. № 2 (10). С. 153–156.

6. Лебідь О.В. Формування професійної культури майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу в умовах магістратури: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2013. 226 с.

7. Пономарьов О. С. Формування професійної культури фахівців у системі завдань педагогіки вищої школи. Наукові праці. Миколаїв : МДГУ ім. П. Могили, 2006. Т. 46. Вип. 33, Педагогічні науки. С. 43–47.

8. Траверсе О. О. Професійна культура як інтегративний чинник фахової підготовки і виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів. Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. Київ : 2003. С. 238–243.

9. Харченко А. О. Проблеми формування професійної культури в системі підготовки менеджерів. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / За ред. Л. Л. Товажнянського, О. Г. Романовського. Харків : НТУ «ХПІ», 2007. Вип. 15-16 (19-20). С. 88–96.

10. L. Savchenko. Functional role of monitoring in assessing the quality of future hand craft teacher training/Science and education, 2018, Issue 2. P. 186–192. Odessa. Submitted of January, №26 2018 DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-2-25>.

REFERENCES

1. Anishchenko, O. V. (2008). Profesiina kultura [Professional culture]. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy ; hol. red. V. H. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, S. 724–725.
 2. Ball, H. O. (2003). Katehoriia «kultura osobystosti» v analizi humanizatsii zahalnoi ta profesiinoi osvity [The category "personality culture" in the analysis of humanization of general and professional education]. Pedahohika i psykhohohiia profesiinoi osvity : rezultaty doslidzhen i perspektyvy / za red. I. A. Ziaziana, N. H. Nychkalo. Kyiv. S. 51–61. [in Ukrainian]
 3. Veremchuk, O. V. Osoblyvosti formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh dokumentoznavtsiv u vyshchikh navchalnykh zakladakh [Peculiarities of the formation of the professional culture of future document scholars in higher educational institutions]. International Scientific Journal URL: <http://www.inter-nauka.com/> [in Ukrainian]
 4. levtukh, M. B. (2016). Formuvannia profesiinoi kultury maibutnoho vchytelia [Formation of the professional culture of the future teacher]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718630/1/%D0%> [in Ukrainian]
 5. Kolisnyk-Humenuk, Yu. I. (2015). Formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh fakhivtsiv narodnykh khudozhnykh promyslivositlohichnyi dyskurs [Formation of professional culture of future specialists of folk art industrial and educational discourse]. № 2 (10). S. 153–156. [in Ukrainian]
 6. Lebid, O.V. (2013). Formuvannia profesiinoi kultury maibutnoho kerivnyka zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu

v umovakh mahistratury: monohrafiia [The formation of the professional culture of the future head of a comprehensive educational institution under the conditions of a master's degree: a monograph]. Donetsk: LANDON-KhKhI. 226 s. [in Ukrainian]

7. Ponomarov, O. S. (2006). Formuvannia profesiinoi kultury fakhivtsiv u systemi zavdan pedahohiky vyshchoi shkoly [Formation of the professional culture of specialists in the system of tasks of higher school pedagogy]. Naukovi pratsi. Mykolaiv : MDHU im. P. Mohyly, T. 46. Vyp. 33, Pedahohichni nauky. S. 43–47. [in Ukrainian]

8. Traverse, O. O. (2003). Profesiina kultura yak intehratyvnyi chynnyk fakhovoi pidhotovky i vykhovannia uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Professional culture as an integrative factor of professional training and education of students of vocational and technical educational institutions]. Pedahohika i psykhohohiia profesiinoi osvity : rezultaty doslidzhen i perspektyvy : zb. nauk. prats / za red. I. A. Ziaziuna ta N. H. Nychkalo. Kyiv. S. 238–243. [in Ukrainian]

9. Kharchenko, A. O. (2007). Problemy formuvannia profesiinoi kultury v systemi pidhotovky menedzheriv [Problems of formation of professional culture in the system of training managers]. Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichno elity : zb. nauk. prats / Za red. L. L. Tovazhnianskoho, O. H. Romanovskoho. Kharkiv : NTU «KhPI». Vyp. 15-16 (19-20). S. 88–96. [in Ukrainian]

10. Savchenko, L. (2018). Functional role of monitoring in assessing the quality of future hand craft teacher training/Science and education, Issue 2. P. 186–192. Odessa. Submitted of January, № 26 DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-2-25>. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

САВЧЕНКО Лариса Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики технологічної освіти, Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: педагогіка вищої школи, якість освіти, педагогічна діагностика, професійна та технологічна освіта, проектна діяльність.

САФ'ЯН Карина Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: якість освіти, моніторинг в освіті, професійна освіта, педагогіка вищої школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SAVCHENKO Larisa Oleksiivna – Doctor of pedagogical sciences, Professor, head of the department of pedagogy and methods of technological education, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Scientific interests: higher school pedagogy, quality of education, pedagogical diagnostics, professional and technological education

SAFIAN Karina Yuriivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine.

Scientific interests: quality of education, monitoring in education, professional education, higher school pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2023 р.

УДК 37(477.65) «18.../19»

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-48-56

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти освіти,
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0420-3289>
e-mail: nataliy040570@gmail.com

**РОЗВИТОК ОСВІТИ НА ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКІЙ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)**

У статті окреслено провідні тенденції розвитку освіти на Єлисаветградщині у період другої половини ХІХ – початку ХХ століття, обґрунтовано специфічні особливості системи освіти регіону в зазначений період, розкрито досягнення її прорахунки.

Кожний регіон України має неповторний етнічний автопортрет, самобутні історикокультурні традиції, специфічне культурне середовище та культурно-освітній простір. Єлисаветградщина відома своїми своєрідними культурними та освітянськими традиціями, які обумовили формування досить яскравої педагогічної самобутності, яка проявилася в специфічності системи освіти, у просвітницькій діяльності діячів освіти та культури, оригінальності педагогічних пошуків. У стінах навчальних закладів Єлисаветградського краю формувалася досвід поєднання двох рівнів освіти – загальноосвітньої і професійної шкіл.

Досліджуваній період характеризувався непослідовністю освітньої політики царського уряду. Незважаючи на об'єктивну потребу в реформуванні освіти, на корінні зміни царат не пішов, з кінця ХІХ століття і до початку ХХ століття відбувалися лише часткові позитивні зрушення в структурі системи освіти. Головними особливостями пануючої в той час освітньої парадигми були: переважна спрямованість системи освіти на реалізацію потреб суспільства; обмежений характер змісту освіти, його релігійна спрямованість; охоплення навчанням незначної частини населення; детермінація системи освіти соціально-економічними факторами; її відокремленість від сучасних світових тенденцій розвитку освіти. До особливостей регіональної системи освіти можна віднести: відсутність вищих навчальних закладів; високу активність у вирішенні проблем освіти в регіоні проявляли земства,